

Moc ve školní třídě

Vztahy mezi učitelem a žáky

Mgr. Petr Sucháček

Ústav pedagogických věd FF MUNI
Centrum rozvoje pedagogických kompetencí MUNI

Zdánlivě oftopic otázky

- **Kdo z vás chce učit/učí?**
- Jaký máte vztah k profesi učitelství?

Zdánlivě oftopic otázky

- Kdo z vás chce učit?
- **Jaký máte vztah k profesi učitelství?**

škola – moc a vztahy

- Obsahová a **vztahová** rovina komunikace
- Moc i vztahy jsou ustavovány, udržovány/redefinovány v procesu komunikace

škola a moc – citace klasiků

„Sebekvalitnější učitelova znalost obsahu učiva totiž zůstává bez třídy s jasně nastavenými mocenskými vztahy bez užitku (Šalamounová & Švaříček, 2012)“

„ustanovení mocenských vztahů je ve školní třídě determinantou realizace cílů didaktických. To koresponduje s tvrzením Bernsteina (1996), že ve školní třídě je dominantní diskurs regulativní, do něhož je vložen diskurs didaktický. Zatímco regulativní diskurs definuje pravidla sociálního chování a vztahů ve škole, didaktický diskurs určuje, jaké znalosti budou žákům předávány. Oddělení obou diskursů je spíše modelové, protože v realitě školní třídy se tyto diskursy překrývají (Vlčková et al., 2016)“

škola a moc – citace klasiků

„Ve snaze naplnit didaktické cíle tedy neustále dochází k vyjednávání a uplatňování moci učitele, které je stěžejním předpokladem procesu výuky (McCroskey & Richmond, 1983).“

škola a moc

- **Co to je podle vás moc – definice?**
- Jakou mocí vlastně škola disponuje?
- Kdo má ve škole moc a jakými cestami ji uplatňuje?

škola a moc

- Co to je podle vás moc – definice?
- **Jakou mocí vlastně škola disponuje?**
- Kdo má ve škole moc a jakými cestami ji uplatňuje?

škola a moc

- Co to je podle vás moc – definice?
- Jakou mocí vlastně škola disponuje?
- **Kdo má ve škole moc a jakými cestami ji uplatňuje?**

škola a moc – autorita - kázeň

„Moc znamená schopnost jednotlivce ovlivňovat jednání jiné osoby nebo skupiny osob. Moc není atribut nějaké osoby: mohu mít moc jedině tehdy, jestliže mi to ostatní dovolí.“

„Autorita a kázeň jsou navázány na konkrétní aktéry ve třídě: autorita na učitele, kázeň na žáky. Oproti tomu moc ve školní třídě můžeme připsat jak učiteli, tak i žákům. Moc je fenoménem, který se může ve třídě přelévat, může cirkulovat mezi žáky a učitelem i mezi žáky navzájem.“

škola a moc – WOODS (1984)

1. **konformita** (žáci nadšeně souhlasí s cíli učitele),
2. **ritualismus** (akceptace norem ve škole, aniž by se žáci s těmito normami ztotožňovali),
3. **únik** (lhostejnost k cílům školy, žáci se nenápadně věnují únikovým činnostem),
4. **kolonizace** (žáci přijímají školní normy a postoje, avšak za účelem naplnění vlastních cílů),
5. **nesmíření se** (lhostejnost k cílům školy, projevuje se vyrušováním, provokováním),
6. **rebelie** (odmítnutí požadavků školy, projevuje se otevřenou vzpourou, nebo chozením za školu).

Zejména poslední dva typy chování žáků vstupují mocensky do opozice ke školním normám.

škola a moc – French & Raven (1959)

- 1. Legitimní báze** – uděláš to, protože jsem učitel
 - 2. Odměňovací báze** – uděláš to, protože tě mohu odměnit
 - 3. Donucovací báze** – uděláš to, protože tě mohu potrestat
 - 4. Referenční báze** – uděláš to, protože mě máš rád
 - 5. Expertní báze** - uděláš to, protože tomu rozumím
- Proč některé učitelské mocenské strategie nefungují?**

škola a moc – Šed'ová (2012)

škola a moc – Šed'ová (2012)

- **Zobání z ruky:** vztahová; doplňkově donucovací a odměňovací
- **Přesilovka:** připsaná (dodržování pravidel školního řádu a ritualizované I-R-E struktury); důraz na expertní (znalost obsahů); dále donucovací.
- **Cirkulace moci:** expertní (metody vyučování); informační; legitimní (pravidla vztahována na žáky i na učitele)
- **Tahanice:** je charakteristická tím, že učitel není s to zmobilizovat účinně žádnou z mocenských bází. Naopak žáci jich využívají celou škálu, především kombinaci vztahové a donucovací. Vědí, že učitel stojí o dobrý vztah s nimi a ten mu odepírají.

škola a moc – Šed'ová (2012)

- Jak souvisejí mocenské typy s komunikačním přístupem učitelů (autoritativní x dialogický)
- Které jsou podle vás vhodnější a proč?

škola a moc – Sucháček (2016)

- **JAK DOSÁHNOUT CIRKULACE MOCI?**

- **SHODA**

- **Výměnný obchod**
- **Synchronizace emocí** – kvazivrstevnictví, rozdmýchávání emocí, humor

- **DECENTRALIZACE**

- **Rozpouštění dominance** – prostor pro žáky, odkázňován;
- **Záchranná brzda**

škola a moc

ÚKOL: Ke každé bázi vymyslete ve dvojici 3 věty, které jako učitelé můžete použít, a „hrát“ tak na strunu dané báze

- 1. Legitimní báze**
- 2. Odměňovací báze**
- 3. Donucovací báze**
- 4. Referenční báze**
- 5. Expertní báze**

škola a vztahy – statement závěrem

Výsledky výzkumů jednoznačně potvrzují, že ne/fungující nastavení vztahů ve školách má vliv jak na akademické výkony žáků, tak na osobní spokojenost jedinců ve školách – tedy žáků i učitelů.

Wubbels et al. (2012) dokonce mluví o tom, že se vztahy mohou pojímat jako základ celé školy, neboť prostupují všemi místnostmi – nejen třídami, ale i sborovnou a kabinety.